

Regeringskansliet Landsbygds-och
infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se
li.dl@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkande: En översyn av kontrollorganisation och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag (SOU 2025:64)

Er beteckning: LI2025/01164

Sammanfattning

Länsstyrelsen Östergötland avstyrker i stort de förslag som utredningen presenterar. Länsstyrelsen delar bedömningen att det inte ska råda något tvivel om att kontrollerna inom livsmedelskedjan ska hanteras och bedömas på ett likartat sätt oavsett var i landet aktörerna har sina företag. Länsstyrelsen ser också att det är nödvändigt att fortsätta arbetet med att effektivisera kontrollarbetet, öka förtroendet för kontrollsystemet samt se över finansiering och möjligheterna att ge råd och stöd till aktörerna i myndighetsutövningen. Vi anser dock inte att utredningens förslag är nödvändiga för att åstadkomma detta och att flera av förslagen istället kommer att innebära ett försvårande för företagen.

Den samlade bilden är att ett genomförande av utredningens förslag avseende kontrollerna inom livsmedelskedjan riskerar att försämra möjligheterna att skapa förutsättningar för att kontrollerna ska bli så verkningsfulla, effektiva, enhetliga och likvärdiga som möjligt samtidigt som det ska bli enklare för företagen. Det är också vår bedömning att de förslag som har tagits inte underlättar för mikroföretag med diversifierad verksamhet i livsmedelskedjan som också är en del av uppdragsdirektivet.

Länsstyrelsen anser att det är bra med en samlad aktör för kontrollerna inom livsmedelskedjan, men att vi redan är den statliga aktören på regional nivå och att det därför vore självklart att koncentrera mer till Länsstyrelsen i stället för att centrala verk ska bygga upp den struktur som redan finns etablerad. Utredningen

menar att genomförandet av förslagen kommer resultera i betydligt färre kontrollmyndigheter för livsmedelsföretagen att förhålla sig till vilket är missvisande. I dagsläget finns det 270 kontrollmyndigheter och utredningen föreslår att samtliga kontroller som nu ligger på regional och lokal nivå ska övergå till de centrala verken, Livsmedelsverket och Jordbruksverket. Länsstyrelsen konstaterar att eftersom utredningen endast omfattar vissa kontrollområden inom livsmedelskedjan, kommer två kontrollmyndigheter i realiteten inte ersätta 270. Förslaget innebär att parallella statliga kontrollorganisationer kommer att agera hos till viss del samma aktörer inom samma geografiska område. Företagen kommer att kontrolleras av kommunen (miljötillsyn, brand, hälsoskydd), länsstyrelsen (miljötillsyn, djurskydd, smittskydd, läkemedel), Livsmedelsverket (primärproduktion, förädling, restaurang, gårdsbutik), och Jordbruksverket (animaliska biprodukter, foder, växtskydd och förädling). Att utöver de kontrollmyndigheter som finns idag även inrätta en regional struktur av en central myndighet medför dessutom stora kostnader som kan undvikas. Det bör ge ett bättre utfall att istället förstärka de statliga myndigheterna som redan finns etablerade regionalt och ge dem bättre förutsättningar för att nå måluppfyllnad.

Genomförande av Länsstyrelsens uppdrag inom beredskap, med bland annat geografiskt områdesansvar, samt uppgifter kopplade till civilt försvar skulle försvåras om kontroll av primärproduktionen flyttas från länsstyrelserna och om länsstyrelserna inte längre skulle samordna den kommunala livsmedelskontrollen.

Länsstyrelsen har följande synpunkter.

1.1 Förslag till förordning om samordning och samverkan mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna

Ur ett näringslivs- och förenklaperspektiv ser Länsstyrelsen positivt på förslaget. Detta då det är viktigt att kontrollerna är förutsägbara, rättssäkra och likvärdiga, oavsett om företagen är lokaliserade i stad eller på landsbygd.

12.1.2 Länsstyrelsernas livsmedelskontroll av primärproducenter

Länsstyrelsen anser att beskrivningen av länsstyrelsernas utmaningar i livsmedelskontrollen är missvisande. När antalet årsarbetskrafter redovisas tas inte hänsyn till att samma personer som genomför livsmedelskontroller oftast även genomför andra kontroller i livsmedelskedjan. Det totala antalet årsarbetskrafter

kontrollpersonal inom livsmedelskedjan är betydligt större och länsstyrelserna som kontrollmyndigheter kan inte anses vara så små som utredningen framhåller. Avseende antal genomförda kontroller rapporterar Livsmedelsverket endast kontroller som de bedömer vara genomförda enligt verkets riskuttag. Om länsstyrelserna väljer att göra kontroller inom andra branscher utifrån egen riskanalys så räknar Livsmedelsverket inte med dessa som riskbaserade planerade livsmedelskontroller. Länsstyrelsen bedömer att utmaningen i livsmedelskontrollen är underfinansiering och att länsstyrelserna behöver fördela resurser som finansieras genom samma utgiftsområde mellan många olika verksamhetsområden. Nya kontrollområden har tillkommit under många års tid utan medföljande finansiering och resurserna matchar inte förväntningarna i nationella mål. Detta medför att nedprioriteringar behöver genomföras inom ett område för att nå bättre måluppfyllnad inom ett annat.

19.1 Livsmedelsverket ansvarar för livsmedelskontroll

Länsstyrelsen har konstaterat att många, framför allt små kommuner, har svårt att fullfölja kontrolluppgifterna inom livsmedel och animaliska biprodukter (ABP), dels av ekonomiska skäl, dels på grund av svårigheten att rekrytera kompetent personal eller förmåga att kompetensutveckla dem man redan har. Baserat på det kan det vara rimligt att genomföra förändringar i den kommunala livsmedelskontrollen. Det finns dock flera saker som talar för att lämna över dessa uppgifter till Livsmedelsverket inte är den bästa lösningen. Att öka samarbetet mellan små kommuner vore bättre ur flera perspektiv, men om den kommunala livsmedelskontrollen ska överlämnas till annan myndighet är länsstyrelserna ett bättre alternativ med tanke på att länsstyrelserna redan har en regional struktur.

Samsynsarbetet är mycket väsentligt och om det faller ut väl leder det till mer lika bedömningar över landet, något som är mycket viktigt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Dock skulle detta vara ett omfattande och tidskrävande arbete då kontrollpersonalgruppen nationellt sett blir mycket stor och avstånden stora mellan de regionala kontoren om utredningens förslag genomförs. Även med endast en ansvarig myndighet kommer det alltid vara enskilda kontrollanters bedömning vid varje kontroll som gäller.

Den totala kostnaden per kontrollinsats kommer sannolikt att bli högre än idag, dels hos överlämnande myndigheter som tappar en

del samordningsfördelar, dels hos mottagande organisation för förberedelser, uppbyggnad och genomförande av reformen. Kostnaderna för företagen torde bli mer lika över landet om nationell taxa införs, där en utjämnande effekt skulle kunna göras genom att staten skjuter till medel i de delar av landet där det kan behövas.

Verksamhetsövergång kommer inte att bli aktuellt från alla kommuner då det är vanligt att inspektörer arbetar med flera kontrollområden och därmed inte kommer upp i tillräcklig tjänstgöringsandel för att bli aktuella för verksamhetsövergång. Detta skulle kunna innebära rekryteringssvårigheter för mottagande myndighet. Om kommunerna tappar kontroll av livsmedel och ABP kan det även för vissa kommuner uppstå svårigheter att fullfölja uppdrag inom till exempel miljö- eller hälsoskyddsområdet då man inte sällan haft personal som hanterat många kontrollområden. Kompetenstappet riskerar att bli större än beräknat då flertalet av inspektörerna och veterinärer inte kommer ingå i de gällande övergångsregler som finns.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att länsstyrelsernas livsmedelskontroll ska överföras till Livsmedelsverket. De uppdrag som länsstyrelserna har avseende jordbrukarstöd, regional utveckling, internationella program och förenkling för företagare riskerar att försvåras utan kompetens om olika produktionsgrenar inom primärproduktionen.

Kontroll av grundvillkor kommer enligt förslaget att kvarstå hos länsstyrelserna. Dessa omfattar kontroll av primärproduktion gällande även livsmedel och foder, vilket kräver stor kompetens hos kontrollpersonalen. Felaktiga bedömningar orsakade av kompetensbrist är en uppenbar risk om länsstyrelserna frångår sin roll i primärproduktionen och detta skulle kunna få stora ekonomiska konsekvenser hos de stödsökande.

Länsstyrelsens kontroll av andra områden inom livsmedelskedjan kräver kunskap om de olika produktionsgrenarna i primärproduktionen och en förflyttning av kontroll av primärproduktionen riskerar att inverka menligt till exempel på djurskyddskontrollen.

Primärproducenterna får vid ett genomförande av förslaget fler kontrollerande myndigheter, eftersom kommunal kontroll kvarstår liksom länsstyrelsernas kontroll, utöver Livsmedelsverket och Jordbruksverket.

19.2 Jordbruksverket förslår kontrollera foder och animaliska biprodukter

Kontroll av transport av ABP är ett kontrollområde som i dag i vissa fall är svårt för länsstyrelsekollektivet att effektivt kontrollera i och med att många aktörer bedriver verksamhet i flera län. Detta förslag kan innebära en förenkling av kontrollsystemet, men kräver fortsatt regional närvaro.

Delar av kontroll av ABP hanteras av miljölagstiftningen och kommer att så fortsätta, vilket gör att länsstyrelserna och kommunerna även fortsättningsvis kommer att bedriva kontroll och fatta beslut som berör animaliska biprodukter.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att länsstyrelsernas foderkontroll ska överföras till Jordbruksverket. Argumenten emot centralisering av foderkontrollen är principiellt desamma som återges under punkten om livsmedelskontroll.

19.3.1 Länsstyrelsen föreslår genom officiell veterinär kontrollera transport till slakt

Länsstyrelserna saknar officiella veterinärer och det finns idag inget lagstöd som möjliggör att länsveterinärerna förordnas så att de blir officiella veterinärer. Även om det skulle finnas officiella veterinärer på länsstyrelserna ser Länsstyrelsen flera svårigheter med detta förslag och avstyrker det därför. Länsstyrelsen skulle behöva förstärka den veterinära funktionen för kontroll av transport till slakt. Huruvida dagens brist på veterinärer skulle leda till problem vid rekrytering är oklart, men är ett observandum.

Länsveterinärerna är inte heller den yrkesgrupp som gör övriga transportkontroller som genomförs av Länsstyrelsen samt besiktningar av fordon som forslar djuren till slakt. Det är djurskyddshandläggare som har kompetens inom detta område och genomför kontroller. Länsveterinärer har kompetens att bedöma djuren, men kan inte den övriga delen av transportkontrollen eller det administrativa efterarbetet. Länsveterinärerna har idag många arbetsuppgifter och är redan kraftigt underbemannade på de flesta länsstyrelserna. Att lägga på dem ett nytt kontrollområde där de dessutom behöver lära sig nya administrativa system för registrering av kontrollen skulle sannolikt innebära att transportkontrollerna kraftigt skulle minska i antal. Det ökade anslaget (ca 1,5 miljon) räcker inte till nya tjänster på enskilda länsstyrelser.

Även avlastning vid slakteri ska kontrolleras av officiell veterinär. Denna uppgift lämpar sig att genomföras av Livsmedelsverket som redan finns på plats. Avlastning vid slakteri sker dessutom inte alltför sällan utanför kontorstid då länsstyrelserna inte är operativa. Om en lagändring medför att länsveterinärer kan förordnas till officiella veterinärer och att dessa ska genomföra djurskyddskontroller av transport till slakt, skulle det vara ytterst väsentligt att länsstyrelserna kan överlåta kontrollen av avlastning vid slakteriet till Livsmedelsverket.

19.3.2 Jordbruksverket ska kunna utnämna veterinärer inom länsstyrelsen till officiella veterinärer

Enligt gällande lagstiftning kan inte officiella veterinärer vara anställda av förvaltningsmyndigheter. Det som utredningen framför om att länsstyrelserna redan idag skulle kunna anställa officiella veterinärer är således inte korrekt. För att Jordbruksverket ska kunna förordna officiella veterinärer på länsstyrelserna krävs en lagändring och Länsstyrelsen avstryker därför förslaget.

19.3.4 Livsmedelsverket föreslås kontrollera djurskydd på slakterier

Att Livsmedelsverket med sin närvaro vid slakterierna även innehar kontrollansvaret för djurskydd och animaliska biprodukter kan vara en rimlig lösning, men det förutsätter att information om befarade eller konstaterade djurskyddsproblem når länsstyrelserna.

Länsstyrelsen kommer att ha kvar förprovningen på slakterier. En nackdel med att lämna över det totala ansvaret för djurskyddskontroll på slakterier till Livsmedelsverket är att länsstyrelserna riskerar att tappa kompetens som behövs inom förprovningen.

19.6 Förberedelser

Förberedelserna hos kommuner och länsstyrelser kommer vid ett genomförande att behöva vara omfattande. Erfarenhetsmässigt kan detta komma att innebära att det inte finns utrymme att utföra kontroller i tillräcklig omfattning. Till exempel behöver IT-systemarbetet i länsstyrelsernas förvaltningsobjekt sannolikt behöva bedriva ett omfattande aktivt arbete för att förbereda och genomföra överföring av information och vid varje länsstyrelse behöver material tas fram avseende fattade beslut, ärenden under överprovning och pågående ärenden överlämnas. Även ändring av

anslag riskerar påverka myndigheterna vid verksamhetsövergång, där befintliga kompetenser riskerar att förloras.

20.1.4 Delning av information

Redan i dag finns behovet av regleringar som möjliggör informationsdelning, så denna del av förslaget vore välkommet oavsett om övriga delar genomförs eller inte.

21.3.2 och 21.4.1 Kontroll av livsmedel och foder samt ABP i primärproduktionen ska vara anslagsfinansierad

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att kontroll av livsmedel och foder samt ABP i primärproduktionen fortsatt ska vara anslagsfinansierad precis som utredningen föreslår, med undantag av uppföljningar och befogade händelsestyrda kontroller.

22.1 Råd och stöd bör utökas

Att råd och stöd bör utökas anser Länsstyrelsen är viktigt och i viss mån underlättas detta vid en centralisering. De regionala skillnaderna kan dock vara svårare att uppmärksamma och även att tillmötesgå de behov som kan finnas i de olika länen till exempel klimat, avstånd och övriga infrastrukturella förutsättningar om perspektiven endast är nationella.

22.2 Myndigheternas samordning och samverkan

Förslaget leder till nya behov av samordning mellan myndigheterna, och dessa arbetsuppgifter behöver länsstyrelserna resurssätta på ett sätt som skiljer sig från dagens situation. Omfattningen är svårbedömd. Att samordna kontroller mellan myndigheter kan vara svårt då kontrolluttag kan behöva göras utifrån olika kriterier. Om förslagen genomförs är samverkan helt nödvändig.

22.3 Reglering av dialog

Länsstyrelsens uppfattning är att det redan i dag läggs mycket stor vikt vid dialog med näringen i olika konstellationer och att en ökad dialog även uppfattas som positivt ur perspektivet att förenkla för företag. Länsstyrelsen delar utredningens tankar om vikten av ett gott bemötande och att man inom gällande lagstiftning och strukturer alltid kan utvecklas inom detta. Däremot så ser inte Länsstyrelsen att förslaget per se leder till att bemötandet generellt förbättras. Länsstyrelsen har i många år arbetat med bemötande frågor på olika sätt, som nationella utbildningar och gemensamma

utvärderingar och enkäter för att hela tiden systematiskt förbättra vårt bemötande. Eftersom vi arbetar med människor och i regionaliserad struktur är det vår erfarenhet att gott bemötande inte kan garanteras genom organisatoriskas strukturer utan genom kulturbärande arbete och kontinuitet.

23.1 Ytterligare satsningar på små företag

Merparten av de förslag på satsningar på små företag och förslag på förenklingar som föreslås kan genomföras vare sig flytt av kontrollansvar genomförs eller inte. En centralisering medför sannolikt längre distans mellan kontrollmyndighet och aktör. Troligen tappas även den viktiga lokalkännedomen med en centralisering.

24 Förenklingar

Ur näringslivs- och tillväxt samt förenklingsperspektiv delar Länsstyrelsen utredningens bedömning att det finns förbättringspotential på många områden i myndighetsvärlden inklusive en översyn av företagens kostnader för offentlig kontroll. Det är positivt att underlätta för företagen med ett gemensamt registreringsförfarande som erbjuder en väg in.

Ur ett näringslivsperspektiv är det av vikt att kontrollverksamheten inte medför att olika villkor gäller för verksamheter i olika delar av landet vilket i sin tur kan medföra en snedvridning av konkurrens. Det gäller både regional och kommunal kontroll. Det avser också kostnader för olika tjänster som inte bör vara alltför olika i olika delar av landet. Om så blir fallet kan också det leda till en snedvriden konkurrens. Det bör också vara tydligt att utläsa och i förväg förstå vilka kostnader som olika kontroller kommer att medföra.

En regelförenklingsfunktion vid Regeringskansliet vore önskvärt för att hålla samman förenklingsarbetet som i dag pågår på många förvaltningsmyndigheter. Det är i dagsläget svårt att få en överblick vad som görs och av vem.

25 Ikraftträdande

Utredningen föreslår mycket kort framförhållning för genomförande av denna omfattande reform. Länsstyrelserna som emottagit djurskyddskontrollen kan konstatera att det var en mycket tidskrävande process innan alla moment av kontrollarbetet kunde genomföras på ett effektivt sätt. Den föreslagna förändringen är än

mer omfattande, inte minst personellt, men även gällande inrättande av en helt ny regional organisations behov av lokaler, bilar och system med mera.

Att förbereda genomförande av förslagen kommer hos de överlämnande myndigheter vara mindre omfattande än hos de mottagande. Det finns dock en risk att överlämningen kommer att vara så pass resurskrävande att färre kontroller kommer att kunna genomföras hos de överlämnande myndigheterna fram tills ikraftträdandet. Revisionerna borde kunna komma i gång tidigare än förslaget 2028 då det finns befintligt krav på att låta sig revideras.

26.4.3 Konsekvenser för länsstyrelserna

Länsstyrelsens förmåga att genomföra kontroller i livsmedelskedjan har avfärdats utan tillräcklig analys. Den underfinansiering av kontroller i livsmedelskedjan som under lång tid förelegat är det huvudsakliga skälet till att länsstyrelsekollektivet inte fullt ut förmått genomföra kontroller på det sätt som varit önskvärt, till exempel vad gäller primärproduktionskontrollerna. Länsstyrelserna har under många år ålagts fler arbetsuppgifter utan att finansiering medföljt dessa. Detta är orimligt då det medför att de befintliga resurserna måste omfördelas och andra områden nedprioriteras. Enligt utredarens förslag ska länsstyrelsernas anslag minska då uppgifter centraliseras. Detta skulle medföra att länsstyrelserna fortsatt skulle ha svårigheter att uppnå måluppfyllnad inom djurskydd, djurhälsa och smittskydd samt veterinära frågor eftersom dessa verksamhetsområden är underfinansierade.

Miljötilståndsutredningen (SOU 2024:98) och utredningen om en ny organisation för förvaltning av EU-medel (SOU 2024:22) har lämnat centraliserings- eller koncentrationsförslag och där har länsstyrelserna förordat att ansvaret bör ligga på länsstyrelserna, av effektivitetsskäl och närhetsprincipen. Gällande arbetet med hantering av EU-medel inom strategisk plan har ett effektivt arbete skett med effektivisering genom strukturen SamS (Länsstyrelsernas samarbetsorganisation för ett effektivt genomförande av strategisk plan) istället för koncentration av verksamhet till centrala verk. Ett tydligt exempel på hur kontrollverksamhet kan effektiviseras och likriktas utan en kostsam centralisering. Länsstyrelserna har anfört även beredskapsfrågan som skäl till att det är viktigt att de regionala aspekterna tas om hand och hålls levande.

Länsstyrelsens breda uppdrag inom beredskap med bland annat geografiskt områdesansvar innebär ett stort behov av kompetens

inom hela livsmedelskedjan, eftersom olika typer av samhällspåverkande händelser riskerar att påverka även livsmedelssektorn och livsmedelsförsörjningen. Om kontroll av primärproduktion livsmedel och foder försvinner från kontrollpaletten riskerar kompetensen att försvagas, vilket är negativt för arbetet med livsmedelsberedskap, men även för det generella beredskapsarbetet i samband med olika kriser. Kontakten med primärproduktionen är högst väsentlig och riskerar alltså att försvagas om kontroll av primärproduktionen flyttas från länsstyrelserna. Även minskad kontakt med kommunerna i och med att länsstyrelserna frántas samordningsansvar för den kommunala livsmedelskontrollen skulle ha negativ inverkan på det civila försvaret.

Allmänna synpunkter

En samlad kontrollorganisation inom livsmedelskedjan

Länsstyrelsen delar principiellt också bedömningen att samla livsmedelskedjans kontroller i sin helhet skulle kunna förbättra systemet, men att de förslag som här lyfts inte möjliggör detta utan snarare delar upp livsmedelskedjan på ännu fler aktörer. Förslaget att centralisera till en statlig myndighet och bygga upp en ny struktur med regionala kontor bedöms som mycket dyrt och ineffektivt. Detta eftersom det redan idag finns en statlig aktör på regional nivå, nämligen länsstyrelserna, där många av kontrollerna inom livsmedelskedjan redan görs.

Länsstyrelsen delar inte uppfattningen om att lösningen att bygga en ny struktur skulle vara mer effektiv och mer resursoptimerad än nuvarande system. Det som saknas i utredningen är en väl beskriven målbild av hur kontrollsystemet kommer att se ut och hanteras efter att förslagen genomförts. Utredningen visar att verksamheten idag inte fungerar som önskat vilket är en bild som Länsstyrelsen, till viss del, delar även om vi har en annan lösning på utmaningarna. Utredningen och Länsstyrelsen konstaterar att kontrollverksamheten på alla nivåer är underfinansierad. Däremot görs ingen analys kring hur verksamheten i nuvarande strukturer skulle fungera om den var väl finansierad. Exempelvis lyfts att det är en utmaning att likrikta 290 kommuner, men det faktum att Livsmedelsverket inte anser sig ha resurser att delta på de utbildningsinsatser som årligen genomförs regionalt med all livsmedelskontrollerande personal saknas i analysen. Om hela kontrollen är underfinansierad - hur uppnås då bra kontroll?

Samordningen är viktig men görs redan idag i stor utsträckning

De förslag som föreslås förbättra samverkan mellan myndigheterna är naturligtvis välkomna, men utredningen utgår ifrån att detta inte görs idag. Tvärtom är vår erfarenhet att mycket samordnas både internt och externt för att öka samverkan och samordna kontroller där det är möjligt. Den mesta samverkan på regional nivå sker tvärssektoriellt och mellan olika verksamheter inom myndigheterna. Detta går inte att visa i tidsredovisningen då samverkan är just mellan olika verksamheter och att dessa samordningsvinster tappas framgår inte riktigt i konsekvensanalyserna när man utgår ifrån att det inte fungerar idag. Länsstyrelsen ser en stor risk i att näringen och framför allt primärproducenterna drabbas hårdast då det erfarenhetsmässigt är där det är svårt att få till samverkan mellan olika myndigheter.

Länsstyrelsen är statens företrädare på regional nivå och genom att samla fler kontroller på länsstyrelserna kan man uppnå samma effekt på ett mer kostnadseffektivt och verkningsfullt sätt. Eftersom flera kontroller redan ligger på länsstyrelserna säkerställs kompetensen hos kontrollpersonalen och de administrativa resurserna så som jurister, ekonomer och HR-personal samt diariefunktion och andra stödfunktioner.

Ett sätt att titta närmare på arbetet med att samordna sig mellan länsstyrelser och mellan nationell och regional nivå är att göra jämförelser med strukturerna kring hanteringen av EU-stöden inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Jordbruksverket är ansvarig nationell myndighet, men genomförandet sker regionalt på länsstyrelserna. Ansvarsfördelningen mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna innebär bland annat att Jordbruksverket har mandat och ansvar för att arbeta med normering och vägledning i syfte att säkerställa korrekt och likvärdig hantering av ansökningar. Det finns absolut utvecklingspotential inom detta område, men det finns också väldigt många lärdomar att dra av nationell samordning mellan länsstyrelserna och Jordbruksverket.

Synergier och samkontroller

I underlaget framkommer att kontrollsystemet hos kommunerna har flera synergieffekter med övriga kommunala verksamheter. Dessa synergier finns även uppbyggda i nuvarande strukturer på regional nivå hos länsstyrelserna. Förutom de personella resursvinsterna så finns det flera vinster med att hålla ihop hela livsmedelskedjans kontroller. Inte minst när det gäller användandet av gemensamma

materiella resurser, samordning och genomförandet av kontroller. Länsstyrelsen gör precis som kommunerna flera samkontroller för att effektivisera kontrollerna, minska klimatavtryck och minska belastningen på företagen både när det gäller tid och kostnad. Den veterinärbrist som är konstaterad gör också att besätta veterinärer på två parallella kontrollsysteM känns orimligt och omöjligt att genomföra. Det är samtidigt viktigt att ha med sig att det tar tid att planera samordnade kontroller och det finns risker med det. Exempelvis blir de flesta företagen i numerärt underläge gentemot kontrollpersonalen, vilket inte är att föredrag.

Främjandeuppdrag och länsstyrelsen som regional aktör

Länsstyrelsen har också flera främjande uppdrag och har lång erfarenhet av att bedriva både främjandeuppdrag och kontroll och tillsynsuppdrag. Främjandet av hållbar regional utveckling och framför allt inom livsmedelskedjan genom Sveriges livsmedelsstrategi görs inom befintliga strukturer idag. På Länsstyrelsen Östergötland bedrivs exempelvis både rådgivning och utbetalning av ekonomiska stöd till jordbrukarna på samma avdelning som livsmedelskontrollerna och djurskyddskontrollerna. Detta gör att vi genomför gemensamma s.k. samkontroller, men också att våra handläggare kan stärkas sin roll i och balans mellan främjandeuppdrag och tillsyn.

Det finns ett flertal samband av betydelse mellan djurskydd, smittskydd och veterinära frågor och Länsstyrelsens övriga verksamhet. Det gäller till exempel uppdrag inom EU:s jordbrukspolitik som nämns ovan, men även vatten- och naturvård, regional såväl som den nationella livsmedelsstrategin och den sammanhållna landsbygdspolitiken.

Livsmedelsförsörjning och beredskapsfrågor

Länsstyrelsen har flera roller som är av vikt för livsmedelskedjan även om de inte direkt är en del av livsmedelskontrollerna. Länsstyrelsernas roll som beredskapsmyndighet inom beredskapssektorn livsmedel och dricksvatten bör tas i beaktande. Detta är också en roll som blir alltmer viktig och där det är av yttersta vikt att länsstyrelserna inte dräneras på kompetens som den sedan förväntas ha vid kris eller höjd beredskap.

Regeringen beslutade under 2022 om en ny myndighetsstruktur för den civila beredskapen, där länsstyrelserna delades in i civilområden och myndigheters olika sakområdesansvar och sektorsansvar

förtydligades. Länsstyrelserna ingår i två beredskapssektorer varav Livsmedelsförsörjning och dricksvatten är en, där länsstyrelsens roll är sakområdesansvarig myndighet inom livsmedelsområdet. Grunden till detta är att länsstyrelsen står nära hela livsmedelskedjan och framför allt primärproduktionen med nära kontakt med landets livsmedelsproducerande företag. Den kompetens som länsstyrelserna har inom området jordbruk och primärproduktion har sin grund i den långa erfarenhet som byggts upp genom arbete med jordbrukarstöd och landsbygdsstöd där nära kontakt med lantbruksföretagen varit och är en del av arbetet. Den nya strukturen inom beredskapssektorn bygger på såväl regional sektorssamverkan med 21 länsstyrelser, som överregional samverkan med civilområden samt länsstyrelserna som nationell samarbetspart.

Den 1 februari tog regeringen emot utredningen om livsmedelsberedskap. I denna görs det tydligt hur viktig det lokala och regionala samarbetet är i händelse av kris. Länsstyrelsen är geografiskt områdesansvarig myndighet med uppgifter enligt förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap och den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom länet. Länsstyrelserna har i detta en samordnande roll gentemot kommunerna. I utredningen *En modell för svensk försörjningsberedskap* föreslås dessutom länsstyrelserna få en viktig roll att sammanställa och förmedla lokala behov av livsmedel liksom kritiska insatsvaror, liksom identifiering av primärproducenter, livsmedelsföretag och andra viktiga aktörer i livsmedelskedjan (SOU 2023:50).

Beredskapsfrågorna blir mer och mer aktuella och det är Länsstyrelsens samlade bedömning att de är viktiga att ha med som ett resonemang i alla utredningar som nu tas fram. För en robust livsmedelsberedskap kräver byggandet av strukturer som gynnar funktionella flöden mellan samhällets olika nivåer och mellan livsmedelskedjans olika delar, samtidigt som förutsättningar ges för aktörerna att själva ta nödvändiga initiativ och agera. Då krävs det god regional och lokal kännedom om systemet och dess aktörer. Vår regionala och lokala förmåga att vid kris ha god kännedom och kompetens för att snabbt genomföra insatser minskar om kompetensen förflyttas från dessa nivåer till en central myndighet. Länsstyrelsen menar att en kris måste hanteras på flera nivåer och att det är grundläggande att en kris kan hanteras *nära*. Vad får de förslag som nu ligger på bordet för konsekvenser för Sveriges livsmedelsberedskap?

Kostnader förknippat med rådande förslag

Det är mycket kostsamt att inrätta en ny kontrollorganisation. Den erfarenheten har länsstyrelserna efter övertagandet av djurskyddskontroller och kontroller inom primärproduktionen samt övertagande av uppgifter från polisen avseende verkställighet av omhändertaganden av djur och Lag om tillsyn över hundar och katter. Det föreslagna systemet kommer att behöva omfatta åtminstone lika många inspektörer som idag, d v s ca 700 årsarbetskrafter kontrollpersonal. I tillägg till detta administrativ personal och annan stödfunktionspersonal, jurister, lokaler, driftskostnader med mera.

Länsstyrelsernas insats underkänns utan att det faktum att verksamheten under åtminstone tjugo års tid underfinansierats inte alls tycks noteras. Om verksamheterna hade finansiering i proportion till förväntad insats skulle givetvis mer kontroll utföras. I dag har den massiva tillströmning av ärenden och detaljstyrning av kontrollen inom till exempel djurskydd betydelse för hur mycket länsstyrelserna förmår utföra.

Kontrollkedjans gränsdragningsproblem förflyttas, men undanröjs inte

Visserligen minskas med förslaget antalet kontrollmyndigheter inom en viss del av livsmedelskedjan radikalt, men nya gränser skapas när vissa delar av kedjan ska hanteras av Livsmedelsverket och/eller Jordbruksverket och andra av länsstyrelserna.

Två nationella kontrollmyndigheter för en del av kedjan skulle komma att utgöras av en mycket stor personalstyrka som ska samverka och samsynas.

Utredningen skriver att förslaget ska ses som ett första steg till att centralisera all kontrollverksamhet inom livsmedelskedjan. Det framgår dock inte någonstans vad man anser om djurskydd för icke livsmedelsproducerande djur och tillsyn över hund och katt och hur denna verksamhet ska bedrivas.

Förslagen från Statskontorets tidigare genomlysning har inte tillvaratagits

Statskontoret har tidigare föreslagit en rad förslag om hur utformningen av ett regelverk avseende hur Sveriges kontrollsysteem borde styras i syfte att få mer kontroll utförd, på ett mer likvärdigt sätt. En slutsats som Statskontoret har framfört är att ett statligt ansvar innebär att kontrollverksamheten ska täcka ett större geografiskt område, talar mot ett statligt övertagande. Dessutom kan ett statligt övertagande också minska möjligheterna till

oanmälda kontroller i vissa områden. Denna utredning har i stället valt att gå direkt på centralisering. Statskontoret har även framfört att problemen med att bygga upp en ny kontrollorganisation inte bör underskattas. Länsstyrelsernas insats, har som tidigare nämnts, underkänts utan resonemang kring det faktum att verksamheten under åtminstone tjugo års tid underfinansierats.

Bemötande

Under 2024 har Jordbruksverket i samarbete med länsstyrelserna genomfört en enkät rörande bemötande inom djurskyddskontrollen. Resultatet var mycket positivt och slutsatserna var att de flesta av djurhållarna är nöjda med djurskyddskontrollen och att djurskyddshandläggarnas bemötande är centralt för hur man upplever kontrollen.

Avslutningsvis vill Länsstyrelsen lyfta att konsumenten som berörs av utredningen inte tas i beaktande. Det är av stor vikt att det finns tilltro till kontrollsystemet och de svenska livsmedelsprodukterna. Det är därför viktigt att genomlysas konsumentperspektivet av utredningens förslag vilket nu saknas.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Gunilla Svantorp med länsveterinär Pernilla Stridh som föredragande. I den slutliga handläggningen har också djurskyddshandläggare Eva-Lotta Mickelson och näringslivs- och tillväxtdirektör Madeleine Söderstedt Sjöberg medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kontaktuppgifter till Länsstyrelsen

Kontakta oss via e-post ostergotland@lansstyrelsen.se, postadress Länsstyrelsen Östergötland, 581 86 Linköping, eller ring vår växel 010-223 50 00.

Vår webbadress är lansstyrelsen.se/ostergotland,

Du kan läsa om hur Länsstyrelsen behandlar personuppgifter på Länsstyrelsens webbplats:

www.lansstyrelsen.se/ostergotland/personuppgifter